

Βρυξέλλες, 3 Δεκεμβρίου 2024
(OR. en)

16543/24

SOC 894
ANTIDISCRIM 173
EMPL 604
FREMP 453

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

Αποστολέας:	Γενική Γραμματεία του Συμβουλίου
Αποδέκτης:	Αντιπροσωπίες
αριθ. προηγ. εγγρ.:	15842/24
Θέμα:	Συμπεράσματα του Συμβουλίου σχετικά με την προώθηση της κοινωνικής ένταξης των ατόμων με αναπηρία μέσω της απασχόλησης, των εύλογων προσαρμογών και της αποκατάστασης

Επισυνάπτονται για τις αντιπροσωπίες τα συμπεράσματα του Συμβουλίου για το ανωτέρω θέμα, όπως εγκρίθηκαν από το Συμβούλιο EPSCO κατά τη σύνοδό του στις 2 Δεκεμβρίου 2024.

**Συμπεράσματα του Συμβουλίου
σχετικά με την προώθηση της κοινωνικής ένταξης των ατόμων με αναπηρία
μέσω της απασχόλησης, των εύλογων προσαρμογών και της αποκατάστασης**

ΑΝΑΓΝΩΡΙΖΟΝΤΑΣ ΟΤΙ

1. Η ανθρώπινη αξιοπρέπεια, η ισότητα και ο σεβασμός των ανθρώπινων δικαιωμάτων συνιστούν θεμελιώδεις αξίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως ορίζεται στη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση και στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η Ένωση έχει δεσμευτεί να καταπολεμά τον κοινωνικό αποκλεισμό και τις διακρίσεις, καθώς και να στηρίζει την ένταξη των ατόμων με αναπηρία.
2. Η σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία (ΣΗΕΔΑΑ) έχει συναφθεί από την Ένωση και έχει κυρωθεί από όλα τα κράτη μέλη. Τα συμβαλλόμενα μέρη έχουν δεσμευτεί να λαμβάνουν όλα τα ουσιαστικά και αναγκαία μέτρα για να προωθούν, να προστατεύουν και να διασφαλίζουν την πλήρη και ισότιμη άσκηση των ανθρώπινων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών από τα άτομα με αναπηρία, καθώς και να προωθούν την ισότητα και την απαγόρευση των διακρίσεων. Στα μέτρα αυτά περιλαμβάνεται η εξασφάλιση τόσο της προσβασιμότητας όσο και των εύλογων προσαρμογών σε όλους τους τομείς της ζωής, όπως, για παράδειγμα, στην εκπαίδευση και την κατάρτιση, την απασχόληση, τις κοινωνικές υπηρεσίες, τις υπηρεσίες υποστήριξης και την υγειονομική περίθαλψη. Τα συμβαλλόμενα μέρη έχουν επίσης δεσμευτεί να συγκροτούν ολοκληρωμένες υπηρεσίες και προγράμματα ενίσχυσης ικανοτήτων και αποκατάστασης, ιδίως στους τομείς της υγείας, της απασχόλησης, της εκπαίδευσης και των κοινωνικών υπηρεσιών, καθώς και υπηρεσίες και προγράμματα για την προώθηση των ίσων δικαιωμάτων στην ανεξάρτητη διαβίωση και στη διαβίωση εντός κοινότητας. Τα συμβαλλόμενα μέρη ανέλαβαν επίσης τη δέσμευση να διαβουλεύονται στενά με τα άτομα με αναπηρία και να μεριμνούν για την ενεργό συμμετοχή τους στις διαδικασίες ανάπτυξης και εφαρμογής της νομοθεσίας και των πολιτικών που τα αφορούν, μέσω των οργανώσεων εκπροσώπησής τους.

3. Ο ευρωπαϊκός πυλώνας κοινωνικών δικαιωμάτων μπορεί να χρησιμεύσει ως οδηγός για μια Ευρώπη δίκαιη, χωρίς αποκλεισμούς και γεμάτη ευκαιρίες. Όλες οι αρχές του πυλώνα αφορούν τα άτομα με αναπηρία —ιδίως η αρχή 17 του πυλώνα, η οποία υπογραμμίζει τη σημασία της κοινωνικής ένταξής τους.
4. Η στρατηγική για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία 2021-2030 (στο εξής: στρατηγική της ΕΕ για την αναπηρία) προσδιορίζει τομείς εργασίας που έχουν ιδιαίτερη σημασία για την πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στα δικαιώματά τους, σε ίση βάση με τα υπόλοιπα άτομα, καθώς και για την καταπολέμηση των ανισοτήτων. Η στρατηγική της ΕΕ για την αναπηρία αποσκοπεί στη βελτίωση της ζωής των ατόμων με αναπηρία μέσω συντονισμένων δράσεων σε ενωσιακό και εθνικό επίπεδο. Υπογραμμίζει πόσο σημαντικές είναι η διασφάλιση αξιοπρεπούς ποιότητας ζωής και ανεξάρτητης διαβίωσης —για τις οποίες είναι απαραίτητη η παροχή υψηλής ποιότητας κοινωνικών υπηρεσιών, υπηρεσιών υγείας και υπηρεσιών απασχόλησης, στέγασης χωρίς φραγμούς και χωρίς αποκλεισμούς, διά βίου μάθησης και επαρκούς κοινωνικής προστασίας— και η προσβασιμότητα, ως παράγοντες διευκόλυνσης της άσκησης των δικαιωμάτων, της αυτονομίας και της ισότητας. Επισημαίνει ότι τα κράτη μέλη και το σύνολο των θεσμικών οργάνων και των οργανισμών της ΕΕ θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις ανάγκες των ατόμων με αναπηρία, αναλαμβάνοντας στοχευμένη δράση και συνεκτιμώντας τις ανάγκες αυτές κατά τον σχεδιασμό, την εφαρμογή και την παρακολούθηση πολιτικών, νομοθεσίας και χρηματοδοτικών προγραμμάτων. Επίσης, προωθεί την υιοθέτηση διατομεακής διάστασης.
5. Η στρατηγική της ΕΕ για την αναπηρία αναγνωρίζει ότι η προώθηση της πρόσβασης σε υψηλής ποιότητας, βιώσιμες θέσεις εργασίας είναι καίριας σημασίας για την κοινωνική ένταξη των ατόμων με αναπηρία, και καλεί τα κράτη μέλη να θέσουν, έως το 2024, στόχο αύξησης του ποσοστού απασχόλησης των ατόμων με αναπηρία και μείωσης του χάσματος μεταξύ των ποσοστών απασχόλησης των ατόμων με και χωρίς αναπηρία. Η αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων θα στηρίξει την πρόοδο προς την επίτευξη του πρωταρχικού στόχου για το 2030, και των αντίστοιχων εθνικών στόχων, όσον αφορά το ποσοστό απασχόλησης.

6. Μία από τις επτά εμβληματικές πρωτοβουλίες στο πλαίσιο της στρατηγικής της ΕΕ για την αναπηρία που παρουσίασε η Επιτροπή είναι η δέσμη μέτρων για την απασχόληση των ατόμων με αναπηρία —ένα σύνολο κατευθυντήριων γραμμών και πρακτικών, που περιλαμβάνουν πρακτικά μέτρα και παραδείγματα σχετικά με την προσέλκυση, την πρόσληψη και τη συγκράτηση ατόμων με αναπηρία στον εργασιακό στίβο. Οι «εύλογες προσαρμογές στην εργασία – Κατευθυντήριες γραμμές και ορθές πρακτικές» (στο εξής: Κατευθυντήριες γραμμές) παρέχουν πληροφορίες, πρακτικά παραδείγματα και αναφορές για να βοηθήσουν τους εργοδότες να εκπληρώσουν την απαίτηση των εύλογων προσαρμογών· επιπλέον, καθορίζουν τους ρόλους και τις αρμοδιότητες των διαφόρων παραγόντων, καθώς και τα διάφορα στάδια στα οποία θα πρέπει να παρέχονται οι προσαρμογές αυτές.
7. Η υποχρέωση παροχής εύλογων προσαρμογών σε άτομα με αναπηρία ορίζεται στην οδηγία 2000/78/EK, η οποία θεσπίζει ένα γενικό πλαίσιο για την ίση μεταχείριση στους τομείς της απασχόλησης και της εργασίας.
8. Η σύσταση του Συμβουλίου για την ανάπτυξη συνθηκών-πλαισίου για την κοινωνική οικονομία αναγνωρίζει ότι οι φορείς της κοινωνικής οικονομίας μπορούν να δημιουργούν και να διατηρούν θέσεις εργασίας υψηλής ποιότητας, συμβάλλοντας έτσι στην κοινωνική και εργασιακή ένταξη των ομάδων που μειονεκτούν και υποεκπροσωπούνται, περιλαμβανομένων των ατόμων με αναπηρία, και στη διασφάλιση ισότητας ευκαιριών για όλους.

9. Το Συμβούλιο τόνισε επίσης, στα συμπεράσματά του σχετικά με τη στρατηγική για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία 2021-2030 και στα συμπεράσματά του σχετικά με την ένταξη των ατόμων με αναπηρία στην αγορά εργασίας, που εγκρίθηκαν το 2021 και το 2022 αντίστοιχα, ότι τα άτομα με αναπηρία εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν διάφορα εμπόδια σε ό,τι αφορά την πρόσβαση στην αγορά εργασίας, ορισμένα από τα οποία απορρέουν από παρανοήσεις όσον αφορά το κόστος προσαρμογής του χώρου εργασίας και παροχής εύλογων προσαρμογών. Υπογράμμισε επίσης τη σημασία της πρόσβασης σε ολοκληρωμένες υπηρεσίες αποκατάστασης προκειμένου να υποστηριχθεί η συμμετοχή στην αγορά εργασίας. Κατά συνέπεια, το Συμβούλιο τόνισε τη ζωτική σημασία της μέριμνας για εύλογες προσαρμογές και της στήριξης των εργοδοτών για την παροχή των προσαρμογών αυτών, κάλεσε δε τα κράτη μέλη να προωθήσουν την απασχόληση των ατόμων με αναπηρία στην ανοικτή αγορά εργασίας χρησιμοποιώντας όλα τα διαθέσιμα εργαλεία, μεταξύ άλλων διευκολύνοντας τη μετάβαση από την ανεργία ή την αδράνεια στην ανοικτή αγορά εργασίας μέσω της συνολικής αποκατάστασης και της ισότιμης άσκησης των δικαιωμάτων των εργαζομένων, περιλαμβανομένων όσων βρίσκονται σε προστατευόμενη απασχόληση. Για τον σκοπό αυτό, τονίστηκε στα συμπεράσματα επίσης η ανάγκη να αναγνωριστεί και να προωθηθεί ο ρόλος που διαδραματίζουν οι εργοδότες της προστατευόμενης απασχόλησης, καθώς και οι κοινωνικές επιχειρήσεις, στη στήριξη της σταδιακής ένταξης και μετάβασης στην ανοικτή αγορά εργασίας.
10. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έχει επίσης επισημάνει ότι είναι πολλές οι προκλήσεις που πρέπει να αντιμετωπιστούν για να εξασφαλιστεί ότι τα άτομα με αναπηρία απολαύουν ίσων δικαιωμάτων και ασκούν πλήρως τα δικαιώματα αυτά, μεταξύ άλλων στον τομέα της απασχόλησης και της κοινωνικής και οικονομικής ένταξης. Το Κοινοβούλιο έχει τονίσει ότι οι εύλογες προσαρμογές συνιστούν δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία και θεωρεί ότι θα πρέπει να προωθηθεί η ευαισθητοποίηση σχετικά με το θέμα αυτό.

11. Στη γνωμοδότησή της, η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (στο εξής: ΕΟΚΕ) αναγνωρίζει τις σημαντικές προκλήσεις που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία, ιδίως οι γυναίκες, ειδικότερα όσον αφορά την απασχόληση και την κοινωνική ένταξη. Αναφέρει επίσης ότι παρόλο που οι εναλλακτικές μορφές απασχόλησης χρησιμοποιούνται ευρέως στα κράτη μέλη, τα ποσοστά μετάβασης από αυτές τις μορφές απασχόλησης στην ανοικτή αγορά εργασίας τείνουν να είναι πολύ χαμηλά. Ως εκ τούτου, η ΕΟΚΕ ενθαρρύνει τη μετάβαση στην ανοικτή αγορά εργασίας μέσω της ενδυνάμωσης, της κατάρτισης και της εκπαίδευσης, της επιχειρηματικότητας και της παροχής στήριξης στον χώρο εργασίας. Ενθαρρύνει επίσης τη σύσταση κοινού ταμείου για εύλογες προσαρμογές, χρηματοδοτούμενου από τους εργοδότες, και συνιστά τη συμμόρφωση με τις σχετικές διεθνείς συμβάσεις ως προϋπόθεση για την παροχή κινήτρων που σχετίζονται με κρατικές ενισχύσεις. Αναφέρει επίσης ότι η τεχνολογία και η τεχνητή νοημοσύνη είναι χρήσιμες για την αύξηση της απασχόλησης των ατόμων με αναπηρία. Στη γνωμοδότηση τονίζεται το γεγονός ότι η εφαρμογή των κατευθυντήριων γραμμών είναι ουσιώδους σημασίας για τη δημιουργία συμπεριληπτικών χώρων εργασίας και την ευαισθητοποίηση όσον αφορά τις σχετικές επιδοτήσεις.
12. Σύμφωνα με την έρευνα των στατιστικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το εισόδημα και τις συνθήκες διαβίωσης για το 2023 (EU-SILC), μεγάλο ποσοστό ατόμων ηλικίας 16 ετών και άνω, και ατόμων σε ηλικία εργασίας (20-64 ετών) δήλωσαν ότι έχουν ήπια ή σοβαρή αναπηρία (26,8%¹ και 19,4%² αντίστοιχα)³.

¹ 24,3% των ανδρών και 29,2% των γυναικών.

² 18,1% των ανδρών και 20,8% των γυναικών.

³ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/hlth_silc_20/default/table?lang=en.

Η μέτρηση έγινε βάσει υπεύθυνης δήλωσης σχετικά με μερικό ή σοβαρό περιορισμό δραστηριότητας: στην έρευνα εξετάζονται μόνο άτομα που ζουν σε ιδιωτικά νοικοκυριά και δεν συλλέγονται στοιχεία σχετικά με ιδρύματα.

13. Το 2023, το 51,7%⁴ των ατόμων ηλικίας 65 ετών και άνω στην ΕΕ δήλωσαν⁵ ότι είχαν κάποια μορφή αναπηρίας⁶. Στην έκθεση του 2024 για τη δημογραφική γήρανση διαπιστώνεται ότι το ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 65 ετών και άνω αναμένεται να αυξηθεί από περίπου 20% το 2019 σε 30% έως το 2070, ενώ το ποσοστό των ατόμων ηλικίας 80 ετών και άνω αναμένεται να αυξηθεί σε 13%, ποσοστό υπερδιπλάσιο από το υφιστάμενο. Αυτή η δημογραφική αλλαγή μπορεί να οδηγήσει σε αύξηση της συχνότητας εμφάνισης της αναπηρίας και, ως εκ τούτου, στην ανάγκη για βοήθεια, καθώς και για κοινωνικές και υποστηρικτικές υπηρεσίες.
14. Επιπλέον, με βάση τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία, μόνο περίπου το 50,9% των ατόμων ηλικίας 20-64 ετών με αναπηρία απασχολούνταν το 2021, σε σύγκριση με το 74,8% των ατόμων της ίδιας ηλικίας χωρίς αναπηρία⁷. Σύμφωνα με τον κοινωνικό πίνακα αποτελεσμάτων, το χάσμα απασχόλησης των ατόμων με αναπηρία στην Ένωση ήταν 21,5 ποσοστιαίες μονάδες⁸ το 2023, σημειώνοντας ελάχιστη βελτίωση κατά την τελευταία δεκαετία, από 22,7 ποσοστιαίες μονάδες⁹ που ήταν το 2014. Το χάσμα είναι μεγαλύτερο για τα άτομα με σοβαρή αναπηρία από ό,τι για τα άτομα με μέτρια αναπηρία (36,5 ποσοστιαίες μονάδες σε σύγκριση με 13,3 ποσοστιαίες μονάδες το 2023). Ομοίως, σύμφωνα με την έρευνα EU-SILC, το 2023 τα άτομα με αναπηρία ηλικίας 16 ετών και άνω ήταν περισσότερο εκτεθειμένα στον κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού (28,8%¹⁰) από ό,τι τα άτομα χωρίς αναπηρία (18,0%¹¹)¹². Επιπλέον, μελέτες δείχνουν ότι οι αποδοχές τόσο των γυναικών όσο και των ανδρών με αναπηρία είναι χαμηλότερες από τις αποδοχές των ατόμων χωρίς αναπηρία¹³.

⁴ 48,5% των ανδρών και 54,2% των γυναικών.

⁵ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/hlth_silc_20/default/table?lang=en

⁶ Το ερωτηματολόγιο EU-SILC χρησιμοποίησε την ορολογία «κατά υποκειμενική αντίληψη μακροχρόνιοι περιορισμοί σε συνήθεις δραστηριότητες λόγω προβλημάτων υγείας».

⁷ Η έρευνα EU-SILC χρησιμοποίησε την ορολογία του γενικού δείκτη περιορισμού δραστηριοτήτων (GALI).

⁸ 23,2 ποσοστιαίες μονάδες για τους άνδρες και 19,1 ποσοστιαίες μονάδες για τις γυναίκες.

⁹ 24,8 ποσοστιαίες μονάδες για τους άνδρες και 20,0 ποσοστιαίες μονάδες για τις γυναίκες.

¹⁰ 27,5% των ανδρών και 29,7% των γυναικών.

¹¹ 17% των ανδρών και 19% των γυναικών.

¹² https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/hlth_dpe010/default/table?lang=en

¹³ Δείκτης ισότητας των φύλων 2023 — Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την Ισότητα των Φύλων: [European Union | Disability | Money | Intersecting inequalities | 2023 | Gender Equality Index | European Institute for Gender Equality \(europa.eu\)](#)

15. Λιγότερες, σε σύγκριση με τους άνδρες με αναπηρία, είναι οι γυναίκες με αναπηρία που αποτελούν μέρος του εργατικού δυναμικού, δηλαδή είτε απασχολούνται είτε αναζητούν εργασία¹⁴. Επιπλέον, υψηλότερο ποσοστό γυναικών με αναπηρία εργάζεται με μερική απασχόληση¹⁵.
16. Τα τελευταία χρόνια δεν έχει σημειωθεί σημαντική αύξηση της απασχόλησης των ατόμων με αναπηρία στην ανοικτή αγορά εργασίας. Η ανάλυση του Eurofound που δημοσιεύτηκε το 2023 ανέδειξε τα κενά στην αγορά εργασίας και τα ποσοστά απασχόλησης των ατόμων με αναπηρία¹⁶. Μέσω της ανάλυσης διαπιστώθηκε επίσης ότι ορισμένες κοινωνικές ομάδες εξακολουθούν να υποεκπροσωπούνται στην αγορά εργασίας, παρόλο που η ένταξή τους θα απελευθέρωνε το δυναμικό του εργατικού δυναμικού της ΕΕ και θα αύξανε την κοινωνική συνοχή. Η υπέρβαση των εμποδίων στην απασχόληση για τις ομάδες αυτές θα μπορούσε να συμβάλει σημαντικά στην αντιμετώπιση των ελλείψεων εργατικού δυναμικού και δεξιοτήτων, όπως επισημαίνεται στο σχέδιο δράσης της Επιτροπής σχετικά με τις ελλείψεις εργατικού δυναμικού και δεξιοτήτων στην ΕΕ, το οποίο προσδιορίζει την έλλειψη ευπροσάρμοστων θέσεων εργασίας και την έλλειψη προσλήψεων χωρίς αποκλεισμούς και κατάρτισης χωρίς αποκλεισμούς ως εμπόδια στη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στην αγορά εργασίας.

ΥΠΟΓΡΑΜΜΙΖΟΝΤΑΣ ΟΤΙ

17. Είναι σημαντικό να αναγνωρίζεται, να διασφαλίζεται και να προάγεται το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία να εργάζονται σε ίση βάση με τα υπόλοιπα άτομα, σύμφωνα με τις υποχρεώσεις που ορίζονται στην ισχύουσα νομοθεσία της ΕΕ και στις διεθνείς πράξεις.
18. Η πολυμορφία έχει θετικό αντίκτυπο στις επιδόσεις και την παραγωγικότητα των εργαζομένων. Οι οργανισμοί με ποικιλόμορφο εργατικό δυναμικό είναι σε θέση να προσφέρουν ποικιλία λύσεων για τα καθήκοντα και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν. Οι εργαζόμενοι με διαφορετικό υπόβαθρο συμβάλλουν με τις επαγγελματικές γνώσεις και την πείρα τους στην προσαρμογή στις μεταβαλλόμενες αγορές και στις ανάγκες των πελατών. Στις πρακτικές των κρατών μελών που συγκεντρώθηκαν στις κατευθυντήριες γραμμές καταδεικνύονται επίσης τα θετικά αποτελέσματα της διαφορετικότητας των εργαζομένων.

¹⁴ Γνωμοδότηση: Κοινωνική ένταξη των ατόμων με αναπηρία — Προώθηση της κοινωνικής ένταξης των ατόμων με αναπηρία και των ατόμων με μεταβληθείσα ικανότητα προς εργασία (SOC/807)

¹⁵ EIGE, Δείκτης ισότητας των φύλων 2023 — <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2023>

¹⁶ Ευρωπαϊκό Ίδρυμα για τη Βελτίωση των Συνθηκών Διαβίωσης και Εργασίας (Eurofound) (2023). Changing labour markets – How to prevent a mismatch between skills and jobs in times of transition (Μεταβαλλόμενες αγορές εργασίας – Πώς μπορεί να αποτραπεί η αναντιστοιχία μεταξύ δεξιοτήτων και θέσεων εργασίας σε μεταίχμιακές εποχές) – ενημερωτικό έγγραφο, Eurofound, Δουβλίνο.

19. Μολονότι οι έννοιες και τα συστήματα πολιτικής των κρατών μελών διαφέρουν σημαντικά, όπως υπογραμμίζεται στη στρατηγική της ΕΕ για την αναπηρία όσον αφορά τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, η συμμετοχή στην απασχόληση είναι το καλύτερο μέσο για τη διασφάλιση της οικονομικής αυτονομίας και της κοινωνικής ένταξης των ατόμων με αναπηρία. Παρότι οι προσπάθειες για να αυξηθεί η απασχόληση των ατόμων με αναπηρία θα πρέπει να επικεντρωθούν στην απασχόληση στην ανοικτή αγορά εργασίας, εξακολουθούν να υπάρχουν τα εναλλακτικά περιβάλλοντα εκτός της ανοικτής αγοράς εργασίας (π.χ. προστατευόμενα εργαστήρια, προστατευόμενη απασχόληση). Τα εναλλακτικά αυτά περιβάλλοντα διαφέρουν σημαντικά μεταξύ των κρατών μελών, το δε ποσοστό μετάβασης από τα περιβάλλοντα αυτά στην ανοικτή αγορά εργασίας είναι πολύ χαμηλό στα περισσότερα κράτη μέλη, παρά τις προσπάθειες συμμόρφωσης με τη ΣΗΕΔΑΑ.
20. Τα κράτη μέλη έχουν πολλά εργαλεία στη διάθεσή τους για να στηρίξουν τη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στην αγορά εργασίας. Οι ενεργητικές πολιτικές για την αγορά εργασίας (π.χ. επανειδίκευση, αναβάθμιση δεξιοτήτων, υπηρεσίες αποκατάστασης και πρακτική άσκηση) και άλλα μέτρα (π.χ. προώθηση της προσωπικής βοήθειας στην εργασία, υποστηριζόμενη απασχόληση, βραβεία για συμπεριληπτικές θέσεις εργασίας, συστήματα ποσοτώσεων και εκστρατείες ευαισθητοποίησης), καθώς και η στήριξη της αυτοαπασχόλησης, της σύστασης επιχειρήσεων και της δημιουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων στο πλαίσιο της κοινωνικής οικονομίας μπορούν να επηρεάσουν θετικά και να ενισχύσουν τη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στην αγορά εργασίας και στην κοινωνία και να προωθήσουν την ίση μεταχείριση στις αγορές εργασίας.
21. Η προσβασιμότητα στο δομημένο περιβάλλον (περιλαμβανομένων των χώρων εργασίας), στις μεταφορές (μεταξύ άλλων προς τους τόπους απασχόλησης) και στις πληροφορίες και τις επικοινωνίες (περιλαμβανομένων των τεχνολογιών και των συστημάτων), σε συνδυασμό με υποστηρικτικές τεχνολογίες, αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την ίση μεταχείριση των ατόμων με αναπηρία και τη συμμετοχή τους στην αγορά εργασίας. Η αρχή της προσβασιμότητας καθορίζεται στο πλαίσιο της ΣΗΕΔΑΑ και αναγνωρίζεται σε διάφορους τομείς του δικαίου της ΕΕ, όπως στην οδηγία (ΕΕ) 2019/882 ή στην οδηγία (ΕΕ) 2016/2102. Η επίτευξη της προσβασιμότητας και η παροχή κατάρτισης για την ενίσχυση των επαγγελματικών ικανοτήτων υποστηρίζεται από την εμβληματική πρωτοβουλία της Επιτροπής «AccessibleEU».
22. Η καταπολέμηση των διακρίσεων στον χώρο εργασίας προάγει επίσης τη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στην αγορά εργασίας.

23. Στις κατευθυντήριες γραμμές διευκρινίζεται ότι η προσβασιμότητα, ως προϋπόθεση για τα δικαιώματα συμμετοχής και πρόσβασης, έχει προληπτικό χαρακτήρα, ενώ οι εύλογες προσαρμογές είναι κάτι που έπεται, ως μέσο για την υπέρβαση των εναπομενόντων εμποδίων και ως απάντηση στις επιμέρους απαιτήσεις.
24. Η εξασφάλιση εύλογων προσαρμογών σε όλους τους τομείς της ζωής αποτελεί απαίτηση της ΣΗΕΔΑΑ και σημαντικό μέσο για την εξασφάλιση ίσων ευκαιριών και την προώθηση της απασχόλησης στην ανοικτή αγορά εργασίας. Σύμφωνα με τη ΣΗΕΔΑΑ, η άρνηση εύλογων προσαρμογών συνιστά διάκριση. Ωστόσο, οι εύλογες προσαρμογές δεν πρέπει να συνεπάγονται δυσανάλογη επιβάρυνση για τον εργοδότη. Σύμφωνα με το δίκαιο της ΕΕ¹⁷, οι εύλογες προσαρμογές αποτελούν μέσο για τη στήριξη της συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στην αγορά εργασίας επί ίσοις όροις με τα υπόλοιπα άτομα. Περιλαμβάνουν τη λήψη ενδεδειγμένων μέτρων, ανάλογα με τις ανάγκες που παρουσιάζονται σε μια συγκεκριμένη κατάσταση, ώστε το άτομο με αναπηρία να μπορεί να έχει πρόσβαση σε θέση εργασίας, να ασκεί ή να προάγεται στο επάγγελμά του, ή προκειμένου να του παρέχεται εκπαίδευση.
25. Οποιαδήποτε υποχρέωση παροχής εύλογων προσαρμογών γεννάται μόνον αφού υποβληθεί σχετικό αίτημα ή καταστεί προφανής η ανάγκη.¹⁸ Η υποχρέωση αυτή μπορεί να εφαρμοστεί μέσω διαφόρων διατάξεων, σύμφωνα με όσα επισημαίνει η Επιτροπή στις κατευθυντήριες γραμμές. Αν και έχει σημειωθεί κάποια πρόοδος τα τελευταία χρόνια, εξακολουθούν να υπάρχουν σημαντικές προκλήσεις όσον αφορά την εφαρμογή της υποχρέωσης στον χώρο εργασίας, μεταξύ άλλων όσον αφορά τις διαδικασίες υποβολής αιτήσεων ή προσλήψεων, τις εργασιακές πρακτικές ή τις αλλαγές στο εργασιακό περιβάλλον. Ως εκ τούτου, είναι σημαντική η ευαισθητοποίηση μεταξύ των εργοδοτών σχετικά με τη διαθέσιμη χρηματοδοτική στήριξη και τα επιδόματα στα κράτη μέλη.

¹⁷ Άρθρο 5 της οδηγίας 2000/78/ΕΚ του Συμβουλίου.

¹⁸ Επιτροπή για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, γενικό σχόλιο αριθ. 6 (2018), παράγραφος 24 β).

26. Τα άτομα με αναπηρία εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν σημαντικά εμπόδια όσον αφορά την πρόσβαση σε υπηρεσίες όπως η εκπαίδευση, η κατάρτιση, η παροχή συμβουλών και προσανατολισμού στην εργασία, η αποκατάσταση, η κοινωνική προστασία, καθώς και οι υπηρεσίες και τα προγράμματα ανεξάρτητης διαβίωσης και διαβίωσης εντός κοινότητας, μεταξύ άλλων λόγω της ανεπαρκούς προσβασιμότητας των βασικών υπηρεσιών και της υποστήριξης, καθώς και της ανεπαρκούς διαθεσιμότητας υποστηρικτικών τεχνολογιών. Η συνολική αποκατάσταση αποτελεί σημαντικό στοιχείο για την αγορά εργασίας και την κοινωνική ένταξη. Κατά τη διαδικασία αποκατάστασης, οι εγκαταστάσεις επαγγελματικής αποκατάστασης βοηθούν τα άτομα που χρειάζονται πρόσθετη στήριξη να υπερβούν τα εμπόδια, πρωτίστως όσον αφορά την πρόσβαση, την παραμονή ή την επιστροφή στην απασχόληση. Με αυτόν τον τρόπο βοηθούνται τα άτομα που επιστρέφουν στην εργασία, καθώς και τα άτομα με αναπηρία που δεν έχουν εισέλθει ακόμη στην αγορά εργασίας.
27. Κατά τη διαδικασία αποκατάστασης των ατόμων με αναπηρία απαιτείται ανθρωποκεντρική και ολιστική προσέγγιση. Η διαδικασία αυτή θα πρέπει να αρχίζει το συντομότερο δυνατόν, με ταχεία και λεπτομερή αξιολόγηση των συγκεκριμένων αναγκών του προσώπου, στο πλαίσιο διεπιστημονικής ομάδας στην οποία θα συμμετέχει το ενδιαφερόμενο πρόσωπο, και θα πρέπει να παρέχεται για όσο διάστημα είναι αναγκαίο.

ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΚΑΛΕΙ ΤΑ ΚΡΑΤΗ ΜΕΛΗ, ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΙΣ ΕΘΝΙΚΕΣ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥΣ ΚΑΙ ΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΣ ΥΠΟΨΗ ΤΙΣ ΕΘΝΙΚΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΚΑΙ ΤΟΝ ΡΟΛΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ,

28. Να εγκρίνουν μέτρα, που να περιλαμβάνουν καθορισμό ποιοτικών ή ποσοτικών εθνικών στόχων, για την αύξηση του ποσοστού απασχόλησης των ατόμων με αναπηρία, ώστε να μειωθεί το χάσμα μεταξύ των ποσοστών απασχόλησης των ατόμων με και χωρίς αναπηρία, και να συμβάλουν στην επίτευξη του στόχου που ορίζεται στη σχετική έκκληση της Επιτροπής στο πλαίσιο της στρατηγικής της ΕΕ για την αναπηρία.
29. Να προωθήσουν την ενσωμάτωση της διάστασης της αναπηρίας και μιας προσέγγισης απαγόρευσης των διακρίσεων στους σχετικούς τομείς πολιτικής, προκειμένου να λαμβάνονται υπόψη οι συγκεκριμένες ανάγκες των ατόμων με αναπηρία και να αξιοποιούνται οι δυνατότητές τους στην οικονομία και την κοινωνία συνολικά.
30. Να ενισχύσουν, όπου είναι αναγκαίο, την παροχή υψηλής ποιότητας, συμπεριληπτικών, προσβάσιμων και οικονομικά προσιτών βασικών κοινωνικών υπηρεσιών και υπηρεσιών υποστήριξης, και να διασφαλίσουν ότι οι υπηρεσίες αυτές ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις ποιότητας που βασίζονται στα ανθρώπινα δικαιώματα.

31. Να προωθήσουν και να παράσχουν πρόσβαση σε διαδικασίες που στηρίζουν τη μετάβαση από την εκπαίδευση και την κατάρτιση στην ανοικτή αγορά εργασίας, καθώς και από την προστατευόμενη απασχόληση στη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στην ανοικτή αγορά εργασίας, με ιδιαίτερη έμφαση στη διά βίου καθοδήγηση και, όπου είναι εφικτό, στην εξατομικευμένη συνεχή στήριξη. Στο πλαίσιο αυτό, να προωθήσουν τη συμμετοχή βασικών παραγόντων, για παράδειγμα των κοινωνικών εταίρων ή των δημόσιων υπηρεσιών απασχόλησης. Να εξασφαλίσουν ότι οι διαδικασίες πρόσληψης είναι προσβάσιμες και συμπεριληπτικές και ότι οι αξιολογήσεις των επιδόσεων είναι δίκαιες, αμερόληπτες και βασίζονται στις ικανότητες και τα επιτεύγματα του εκάστοτε ατόμου.
32. Να ενισχύσουν, όπου απαιτείται, τα εθνικά πλαίσια για τις εύλογες προσαρμογές και, όπου απαιτείται, να τα ευθυγραμμίσουν με τη ΣΗΕΔΑΑ.
33. Να προωθήσουν την εφαρμογή όλων των κατευθυντήριων γραμμών στο πλαίσιο της δέσμης μέτρων για την απασχόληση των ατόμων με αναπηρία· να στηρίζουν τους εργοδότες για τον εντοπισμό και την αξιολόγηση εμποδίων στην εφαρμογή εύλογων προσαρμογών, καθώς και πιθανών ενδεδειγμένων μέτρων για την αποτελεσματική άρση τους.
34. Να προωθήσουν μέτρα εκπαίδευσης και ευαισθητοποίησης, καθώς και προγράμματα που προάγουν τη διαφορετικότητα, ιδίως στις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις, και να τις ενημερώσουν σχετικά με τη διαθέσιμη χρηματοδότηση και τα διαθέσιμα προγράμματα στήριξης.
35. Να προωθήσουν την απασχόληση των ατόμων με αναπηρία σε μια συμπεριληπτική, ανοικτή αγορά εργασίας, προάγοντας την ίση μεταχείριση και στηρίζοντας τη δυνατότητα και τις ευκαιρίες αξιοποίησης ευέλικτων ρυθμίσεων εργασίας (όπως ευέλικτο ωράριο εργασίας, μερική απασχόληση, τηλεργασία, απασχόληση βάσει έργων ή ακόμη και επιμερισμό των θέσεων εργασίας) που παρέχουν εξατομικευμένες συνθήκες εργασίας και ευελιξία, με τη συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων, σεβόμενα παράλληλα την αυτονομία τους.

36. Να εξετάσουν τις δυνατότητες ανάπτυξης και βελτίωσης ολοκληρωμένων υπηρεσιών αποκατάστασης για τα άτομα με αναπηρία συνεκτιμώντας τις ακόλουθες πτυχές:
- α) οι υπηρεσίες αυτές υποστηρίζουν τη συμμετοχή στην κοινωνία, ειδικότερα δε την απασχόληση των ατόμων με αναπηρία, λαμβάνοντας παράλληλα υπόψη τις ατομικές ανάγκες·
 - β) συντονισμός των σχετικών τομέων πολιτικής, όπως η υγεία, η κοινωνία, η εκπαίδευση, η κατάρτιση και η επαγγελματική κατάρτιση και απασχόληση, με σκοπό την αλληλοσύνδεση με διαφάνεια και τη στήριξη της ένταξης των ατόμων με αναπηρία, λαμβανομένων δεόντως υπόψη των συγκεκριμένων ατομικών αναγκών τους·
 - γ) παροχή προσβάσιμων και οικονομικά προσιτών ποιοτικών υπηρεσιών σε όλα τα άτομα με αναπηρία, καθώς και υποστηρικτικών τεχνολογιών, όπου απαιτείται·
 - δ) προσδιορισμός και προώθηση νέων ικανοτήτων·
 - ε) προώθηση της ενεργού και ουσιαστικής συμμετοχής των ενδιαφερόμενων μερών, περιλαμβανομένων των ατόμων με αναπηρία και των αντιπροσωπευτικών τους οργανώσεων, στον σχεδιασμό και την ανάπτυξη ολοκληρωμένων υπηρεσιών αποκατάστασης.
37. Να ενισχύσουν τον ρόλο της κοινωνικής οικονομίας και, ειδικότερα, των κοινωνικών επιχειρήσεων, οι οποίες συμβάλλουν στην ένταξη των ατόμων με αναπηρία στην αγορά εργασίας, σύμφωνα με όσα ορίζει η σύσταση του Συμβουλίου σχετικά με την ανάπτυξη συνθηκών-πλαισίου για την κοινωνική οικονομία.

ΚΑΛΕΙ ΤΑ ΚΡΑΤΗ ΜΕΛΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ, ΑΝΑΛΟΓΑ ΜΕ ΤΙΣ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΕΣ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥΣ,

38. Να βελτιώσουν, ανάλογα με τις ανάγκες, τη συλλογή δεδομένων σχετικά με τις συνθήκες διαβίωσης και εργασίας των ατόμων με αναπηρία, και αναλυτικών δεδομένων, όπως απαιτείται στη ΣΗΕΔΑΑ, περιλαμβανομένων στοιχείων σχετικά με την αποκατάσταση και την απασχόληση στην ανοικτή αγορά εργασίας, καθώς και σχετικά με εναλλακτικά περιβάλλοντα.

39. Να συνεχίσουν να ανταλλάσσουν εμπειρίες και βέλτιστες πρακτικές με τις σχετικές οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών μέσω της ευρωπαϊκής πλατφόρμας για την αναπηρία, σχετικά με τη στήριξη της αποτελεσματικής προώθησης της απασχόλησης των ατόμων με αναπηρία, της εφαρμογής εύλογων προσαρμογών, της συμμόρφωσης προς τη νομοθεσία για την προσβασιμότητα και της ολοκληρωμένης αποκατάστασης των ατόμων με αναπηρία.

ΚΑΛΕΙ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

40. Ως συνέχιση της συνεργασίας και της στενής διαβούλευσης με τα κράτη μέλη μέσω της ευρωπαϊκής πλατφόρμας για την αναπηρία, να εκπονήσει έκθεση το 2024 στην οποία θα αξιολογείται η πρόοδος της εφαρμογής της στρατηγικής για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία και, αν κριθεί αναγκαίο με βάση τα πορίσματά της, να επικαιροποιήσει τη στρατηγική.
41. Στο πλαίσιο της περαιτέρω εφαρμογής της στρατηγικής:
- α) να εξετάσει τρόπους, πέραν της απασχόλησης, για να προωθηθεί η αποτελεσματική εφαρμογή εύλογων προσαρμογών σε άλλους τομείς της ζωής·
 - β) να εξετάσει τρόπους για να ενισχυθεί η άρση των υφιστάμενων εμποδίων στην πρόσβαση, και για να βελτιωθεί η προσβασιμότητα του χώρου εργασίας, των μεταφορών και των τεχνολογιών των πληροφοριών και των επικοινωνιών·
 - γ) να εξετάσει το ενδεχόμενο δρομολόγησης δράσεων που θα βοηθήσουν τους εργοδότες να κατανοούν και να καλύπτουν καλύτερα τις ανάγκες των ατόμων με αναπηρία, προκειμένου να εξασφαλιστεί η συμμετοχή και η ένταξή τους.
42. Να παρακολουθεί το καθεστώς απασχόλησης των ατόμων με αναπηρία και να διευκολύνει την αμοιβαία μάθηση σχετικά με τις προκλήσεις, τις εμπειρίες και τις ορθές πρακτικές στα κράτη μέλη, μεταξύ άλλων στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου. Επιπλέον, να εξετάσει τρόπους για να προωθηθεί περισσότερο η απασχόληση των ατόμων με αναπηρία στην ανοικτή αγορά εργασίας μέσω διατομεακής προσέγγισης, ιδίως για τις γυναίκες με αναπηρία.

ΚΑΛΕΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

43. Να προωθήσουν τη συλλογή συγκρίσιμων δεδομένων σχετικά με τις συνθήκες διαβίωσης και εργασίας των ατόμων με αναπηρία, και παράλληλα να αναπτύξουν περαιτέρω τους δείκτες της ΕΕ.
44. Να προωθήσουν τη μάθηση από ομοτίμους και να εντοπίσουν ορθές πρακτικές στα κράτη μέλη όσον αφορά την αναπηρία, μεταξύ άλλων στον τομέα της απασχόλησης, των εύλογων προσαρμογών και της ανάπτυξης και αξιολόγησης ολοκληρωμένων υπηρεσιών αποκατάστασης, καθώς και υπηρεσιών και προγραμμάτων ανεξάρτητης διαβίωσης και διαβίωσης εντός κοινότητας.
-

Πηγές

1. Διοργανικό έγγραφο της ΕΕ

Ευρωπαϊκός πυλώνας κοινωνικών δικαιωμάτων

https://commission.europa.eu/publications/european-pillar-social-rights-booklet_en

2. Νομοθεσία της ΕΕ

Οδηγία 2000/78/ΕΚ του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2000, για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία (ΕΕ L 303 της 2.12.2000, σ. 16)

Οδηγία (ΕΕ) 2016/2102 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26^{ης} Οκτωβρίου 2016, για την προσβασιμότητα των ιστοτόπων και των εφαρμογών για φορητές συσκευές των οργανισμών του δημόσιου τομέα (ΕΕ L 327 της 2.12.2016, σ. 1)

Οδηγία (ΕΕ) 2019/882 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17^{ης} Απριλίου 2019, σχετικά με τις απαιτήσεις προσβασιμότητας προϊόντων και υπηρεσιών (ΕΕ L 151 της 7.6.2019, σ. 70)

3. Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Συμπεράσματα του Συμβουλίου σχετικά με τη στρατηγική για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία 2021-2030 (9749/1/21 REV 1)

Συμπεράσματα του Συμβουλίου σχετικά με την ένταξη των ατόμων με αναπηρία στην αγορά εργασίας (15134/22)

Συμπεράσματα του Συμβουλίου σχετικά με την ειδική έκθεση αριθ. 20/2023 του Ευρωπαϊκού Ελεγκτικού Συνεδρίου — «Υποστήριξη των ατόμων με αναπηρία» (16613/23)

Σύσταση του Συμβουλίου της 27ης Νοεμβρίου 2023 για την ανάπτυξη των συνθηκών-πλαίσιο για την κοινωνική οικονομία (C/2023/1344)

4. Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 13ης Δεκεμβρίου 2022 προς επίτευξη ίσων δικαιωμάτων για τα άτομα με αναπηρία [2022/2026(INI)]

5. Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ανακοίνωση με τίτλο «Ένωση ισότητας: στρατηγική για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία 2021-2030» [COM(2021) 101 final]

Δέσμη μέτρων για την απασχόληση των ατόμων με αναπηρία με σκοπό την καλύτερη ένταξή τους στην αγορά εργασίας <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1597&langId=el>

Reasonable accommodation at work - Guidelines and good practices (Εύλογες προσαρμογές στην εργασία – Κατευθυντήριες γραμμές και ορθές πρακτικές)
<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=8612&furtherPubs=yes>

Guidelines for effective vocational rehabilitation schemes covering frequent diseases and types of accident (Κατευθυντήριες γραμμές για αποτελεσματικά προγράμματα επαγγελματικής αποκατάστασης που καλύπτουν συχνές ασθένειες και είδη ατυχημάτων)
<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1597&langId=el>

Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών – «Ελλείψεις εργατικού δυναμικού και δεξιοτήτων στην ΕΕ: σχέδιο δράσης» [COM(2024) 131 final]

6. Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή

Γνωμοδότηση: Κοινωνική ένταξη των ατόμων με αναπηρία — Προώθηση της κοινωνικής ένταξης των ατόμων με αναπηρία και των ατόμων με μεταβληθείσα ικανότητα προς εργασία (SOC/807)

7. Ηνωμένα Έθνη

Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία

General comment No. 8 (2022) on the right of persons with disabilities to work and employment [Γενικό σχόλιο αριθ. 8 (2022) της επιτροπής ΣΗΕΔΑΑ σχετικά με το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία στην εργασία και την απασχόληση]

UN CRPD Committee General Comment No. 2 (2014) on Accessibility [Γενικό σχόλιο αριθ. 2 (2014) της επιτροπής ΣΗΕΔΑΑ σχετικά με την προσβασιμότητα]

8. Στατιστική Υπηρεσία (Eurostat)

Disability statistics introduced – Eurostat Statistics Explained (Εισαγωγή στις στατιστικές για την αναπηρία — Εξήγηση των στατιστικών της Eurostat):

https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Disability_statistics_introduced#Disability_models
